
Szávai Géza

MEGSZÓLÍTÁST KÉREK

RÉSZLET A CÉRNAPÓRÁZ C. KISREGÉNYBŐL

Kotzka Lajoska kijelentette az édesanyjának: ő azt sem bánja, ha felakasztják!

– Ugyan, ülj már le a seggedre! – szólt rá erélyesen Etelka. Szelíd, halk szavú asszonyként ritkán erélyeskedett, és különösen a saját – mint mondta – „neveletlen fiúgyermekai” – előtt nem használt „illetlen” szavakat. De most a legkisebbnél, az elkeseredett Lalánál láthatóan elszakadt a cérna.

És az asszony úgy érezte, nagyon határozottan kell leültetnie az elszánt fiút a seggére. És el sem pirult, amikor az illetlen szó kifutott a száján, csak kényszeresen elmosolyodott. És hangzott is ez a mosoly, mint egy csuklás vagy nevetés-kezdet, melyet sietősen elrejtenek. De a Lala – komoly megszólítás esetén Lajoska! – így azt is érzékelhette, hogy mindentől megriadó, fáradt édesanyja neki ad igazat. Tőle talán még elismerésnek is vehető a kiszabadult és rögtön visszanyelt kacagástöredék.

– Nem fogok – mondta csendesen a fiú, mire az anyja felkapta a fejét.

– Nem fogok nekimenni senkinek – ismételte anyja szája íze szerint „Lajoskásan” a Lala. Bólintott is, hogy igen, leül a seggére, nem fog nekimenni senkinek, hogy beleüsse a bicskát, akkor is, ha azért felakasztják.

– Megígérted, kisfiam – suttogta az asszony, ezúttal már a legbensőségesebb használatú szókincséből húzva elő a leghatásosabb szót, mert a fiú most nem ígért meg semmit.

Engedelmesen viselkedik, de nagyon kilátszik belőle a dac. „Túrni kell, kisfiam, mindenki tūr.” Ezt kell megtanulni! Etelka ezt olyan sokszor el-suttogta a gyerekeinek, hogy már nem ismétli. A Lajoska is tudja: amikor lehunyja szemét, és lehajtja a fejét, ilyenkor a „Túrni kell” szól az anyjából akkor is, ha meg sem szólal.

Etelka attól fél, ennek az eddig engedelmes, szófogadó fiúnak már hiába beszél bármit. Mosónő Dóra keresetlenül megmondta: „Csak nem hazudunk egymásnak? Itt?!”

– Etelkám! Ha pináért indulnak meg ezek a kutyák, akkor nincs pardon, nincs kegyelem. Úgy vigyázz.

A főhadnagy mindennek a tetejében még túl fiatal és büszke.

A fenét veszi el feleségül azt az özvegy kurvát a faluból. Csak mutatja. Az özvegy kurva iskolás gyereke felett azért apáskodik olyan látványosan, hogy a kölyök anyjával elhitesse, feleségül veszi. Hiszen máris milyen gondos a gyerekekkel! Apábbul viselkedik vele, mintha az igazi apja volna.

Ha sok ember előtt ígérte meg, hogy javítóintézetbe viteti a tízéves létere ilyen állattá vadult grófot, akkor lehetséges, hogy komolyan gondolta a főhadnagy.

Végül Dóra úgy ítélte meg, hogy csak az özvegy előtt bizonykodik a férfi, és a Lalát csak leülteti, még idejében leülteti a seggére, hogy húzza meg magát. Ami nem is volna baj. A baj csak az, hogy Etelka szerint túlságosan vigasztalja őt a Dóra, tehát komolyabb a baj. És a Dóra arra sem figyelt fel, miért verekedtek a fiúk. „Azok mindig kakaskodnak.”

Minden a Lala ellen szól. Mellette csak az, hogy nincs is bicskája. Valahányszor kimegy és bejön, a láger kapujában posztoló katonák őt is ellenőrzik, és elvonnák a bicskáját, ha volna. Mert az fegyver.

Az viszont ellene szól, hogy az özvegy kurvának a fiát nem csupán megverte, hanem a bicskáját is elvette. Akár bele is vághatta volna. A főhadnagy szerint ezt akarta tenni szegény gyerekekkel a megvadult gróf.

Mint egy állat, úgy nekiugrott, fejjel a fiú arcának, betörte. Ömlött a vér belőle, de a gróf nem állt le, a földre esett bicskát is felkapta, azzal rontott a vérző gyerekekre.

Úgy kellett lefogni!

Dóra nem akarta észrevenni, hogy miért verekedtek össze az iskolaudvaron a Lajoskáék. „Ezek a taknyosok mindig verekednek.”

De a Lajoska nem. Ő tud tűrni. Etelka nem kockáztatta, hogy megemlítse a harsány Dórának, amitől szemérmesen és olyan tehetetlenül félt. Ez a tízéves fiú, aki mindig tizenegy évesnek mondja magát, mert hiszen a tizenegyedik évében jár, ez kisleány, ha nagy fiú akar lenni, akkor mi, Dóra, mi ugyan tehetünk valamit?!

– És még a sértett büszkeség is, Dóra. Az sem ismer kegyelmet – sóhajtott Etelka, és ismét szemrehányást tett a Lajoskának:

– Miért kell nálad idősebb fiúval verekedésbe bocsátkoznod? – kérdezte szomorúan. A kelleténél szomorúbban. Akár titkolandó büszkeséget is érezhetne, hogy a kisleány ki mer állni nála nagyobb fiúval. Az ötödikes Lala a nagyszünetben a gyógyszerész szintén ötödikes lányát, az osztálytársát elkísérte a fáskamra mögötti farakásokhoz. A rakások tetejéről hasábokat emelt le, hogy ülőhelyet rakjon össze belőlük a csinos Gyógyszerész Adélnak.

Adélka türelmesen és kíváncsian várt. Hátát a fáskamra falának támasztotta, és mint aki valóban ülni akar, párhuzamosan kinyújtott lábait a faltól mind messzebb tolta a kavicsos talajon. A tízóraiját sem bontotta ki, a papírba csomagolt lekváros kenyeret a kardigánja zsebébe csúsztatta, és mindkét kezét előbb a teste mellé, majd a fenéke mögé tette, tenyérrel a falnak. Félig ült. A falon! És kíváncsian figyelte az udvarias, szolgálatkész Lalát, aki a fahasábokat emelgette ugyan, de le nem vette a szemét a lányról. Aki pontosan úgy állt ott, a falnak támaszkodva, ahogyan Lala bátyja, az inasiskolás Jenő elmagyarázta két kisebb öccsének: „Még ha nem is tudja magáról, nektek tudni kell, hogy beállt pozícióba!”

A gyógyszerészék Adélkája egy évvel idősebb volt Lalánál és többi osztálytársánál. Betegség miatt egy évvel később írták iskolába. Igazság szerint a szép és okos Adélka annak az özvegyasszonynak a fiával kellene egy osztályba járjon, aki összefeküdt a kő-láger egyik főhadnagyával, pedig az jóval fiatalabb nála. A főhadnagy illetőségű gyerek kárt is tehetett volna a Lajoskában, ezt az Etelka nem győzte sulykolni, nehogy elfelejtsen mindig erre visszakanyarodni a vallatásnál. A méreteresre fűrészelt és rakásba rakott fahasábok közül egyet kihúzva, a többit a Lala felé görgette a főhadnagygerek.

„Úristen, kicsi még ez a fiú” – Etelka ezt ki nem mondta volna hangosan. Hallgatott, és aggódva nézte a kisfiát, aki a Gyógyszerész Adélka szeméi előtt olyan elszomorítóan, reménytelenül képes már – akármire.

– Az igaz, hogy mondom, hogy tűrni kell. De azt nem mondom, hogy mindent tűrni kell, Lajoska, ez nem igaz! De az igaz, hogy türelmesen, nagyon türelmesen, Lajoska, ragaszkodni kell a valóságos tényekhez, és szerényen, de makacsul kell érvelni. Az érvek megmaradnak, azokat mindig elő lehet venni, később is.

– Na. Ha minden kötél szakad, Lalánk – dörrent rá a gyerekre a Dóra, és hátba is verte, a fenébe, hiszen mindjárt férfi már! –, akkor is mi van?! Veled ennél rosszabb már semmi nem történhet, Lajosunk! Elvisznek a lágerből a javítóintézetbe?! Ugyan! Csak annyi, hogy ott nem lesz veled az anyád.

„Na, hogy ez is ki legyen mondva!” – pillantott Etelkára a Dóra. De ebben neki nincs igaza, erre még a Lala is dacosan felkapta a fejét. A szomorúságtól leverte Etelkában ettől támadt némi remény. Hogy a Lajoska talán képes lesz érvelni és védekezni.

„Hát mi nem vagyunk internálva!”

„Az anyukám itt civil alkalmazott.”

Hát nem vagyunk mi foglyok, mondta volna Kotzka Lajos ötödik osztályos tanuló, de soha nem mondja ezt, mert akkor ő maga ismerné el, hogy erre is gondolhatnak.

A parancsnokság épülete felé egy darabon még a Lajoskával tartott az Etelka. De „nem kimondottan” vele. Kezében vödör, seprű, felmosórongyok, ment ő is, a munkáját végezni. Nem a főbejáraton, hanem a „belső-sők” használta szolgálati ajtón tolta be a Lajoskát az irodák felé vezető hosszú folyosóra. Pontosan nyolckor, ezt az örökkel is közölte, mert iskola helyett kell itt megjelennie a fiúnak. És hivatalos igazolást is kap „innen”, hogy igazoltan hiányzik egy napot az iskolából.

– A Kupper századosra várni kell – közölte az egyik ór. – Na, indulj – mondta, de végül mégiscsak végigkísérte a folyosón a kis gyűlésteremig a fiút. Itt csak várjon türelmesen, ez a parancs. A nagyon hosszú asztal végéhez vezette, leültette, hogy ott várjon. Lala ismét megbizonyosodott, mennyire okos az édesanyja, aki induláskor ráparancsolta a hátára az iskolatászkát: „Iskolában volna a helyed. Ezt mutatni kell.”

Lala a hosszú asztal végén szétrakta a tankönyveit, füzeteit. Ült, könyökölt, és várt. Az őrhelyére távozó katona a terem ajtajából még visszaszólt: „Ülsz és vársz. Semmi más. Nem szabálytalankodsz.” Majd megkönnyebülten: „Készülj fel, lesz rá időd. Mert ez, öcsém, téged ez megherél. Amiket beszélnek róla.”

Kicsit később az ór megint benyitott, és cinkoskodva beszólt az ajtón:

– Ez gatyába ráz, és megnevel majd, mi? – Halkan nevetett. – Nehogy nagyon beszárj, kis hülye. Hát te is tudod, hogy ítélkezés nincs, csakis a nagyteremben. Na!

A „kis gyűlésterem” is nagy, tágas iroda volt. Egészen civil világnak tűnt, asztalka a bejáratú ajtónál, az ablakok előtt virágállványok, gondozott, rendszeresen öntözött virágokkal. Babarczy Etelka – amikor ő takarítja ezt a termet – néha megbízza Lajoskát a virágok öntözésével. De gondosan meg kell tisztogatnia lábát, cipőjét, mielőtt a „kis gyűlésterembe” lép.

Középen hatalmas szőnyeg, körülötte, asztalkák és öblösebb karosszékek alatt, a terem sarkaiban is szőnyegek, kisebbek. Kotzka Lajos kifogástalan, tiszta öltözékben ült a nagy asztal végén. Úgy, ahogyan egy gondos ötödik osztályos fiú reggel iskolába indul. Cipőjére még por sem tapadhatott, hiszen csak a láger udvarán haladt át, tisztán tartott köveken lépkedett, na és a még mindig kiszámíthatatlanul szálingózó száraz, színes faleveleken.

Lala felállt, végignézett magán.

Ha valaki látná, azt láthatná, hogy úgy áll fel, mint ahogyan az osztályba lépő tanárt vigyázzállásban fogadják a tanulók. Ha valaki hirtelen rákérdezne, a Lala azt mondaná, hogy ezt a felállást gyakorolja. Értékes szőnyegen. Ez más, mint a tanterem fáradt olajjal feltörölt szálkás és kopott hajópadló-deszkáira állni.

A puha szőnyegbe süppedve állingált, és csak azért nem ült le, mert talán nagyzolásként értékelhető, hogy a hosszú asztal végén az imént úgy foglalt helyet, hogy a másik végén majd elnökölni fogó vállatója éppen szembe kerül vele. Na de, döbrent rá álltában a Lala, ha ő itt, az asztal végén elhelyezkedve várakozik, hiába, hogy az asztal másik vége az asztalfő, aki oda érkezik, az élhet a gyanúperrel, hogy az ifjú Lala fordítva gondolja?!

Mint az ügyvéd Marcell szokta választékosan mondani, mi lesz, ha ez „olybá tűnhet”, mintha az asztalfőre később érkező elnöknek, parancsnoknak, ügyésznek, vállatótisztnek „amúgy formálisan” a már elhelyezkedett Kotzka Lajos színe elé kellene járulnia?!

Lajoska örült, hogy ilyen hosszasan álldogálhat – egyedül volt, bátran belesüppedhet a gondolataiba. Ha hirtelen riasztják és kérdezik, már válaszolni is tud. Ha kicsapódik az ajtó, megjelenik az elnök, a parancsnok, az ügyész vagy vállatótiszt, arra is megvan a Kotzka Lajos pozíciója. Feszés vigyázz-állás, arccal az ajtó, az érkező felé. Hosszan, kitartóan. Amíg csak az asztalfőn helyet nem foglal, és „pihenj!”-t nem vezényel az elnök, a parancsnok, az ügyész vagy vállatótiszt. Akkor Kotzka Lajos kilép oldalt, széles terpesz, az asztal végének hosszanti oldalára áll, szemben a kinyitott fizikakönyvvel. Az lesz előtte. Azt kell néznie. Tőle jobbra, messze az asztal másik végén az elnök, a parancsnok, az ügyész vagy vállatótiszt. Ha rá kell nézni, akkor egyfolytában feszesen jobbra fordítva kell tartania a fejét. Abba belegebed. Ha sokáig így tartják. Gebedjen is bele! Hadd lássák! Fel is akaszthatják!

Kotzka Lajoska „pihenj!”-be lazul, ismét belesüpped a székbe, és úgy éri magát, mint aki búcsúzkodik.

A szovjet emberek, ezt olvasmányjaiból, osztályfőnöki és irodalomórakról is tudja, amikor búcsúznak, amikor elválnak egymástól, akkor leülnek, és legalább egy percig hallgatnak. Vagy öt percig. És erre mindig emlékeznek.

*

Lala máris úgy ül, mint aki magára emlékezik.

*

Hosszan.

Ha talán csak röviden, de: Gyógyszerész Adélka is éppen most emlékezik. Hiszen Lala hiányzik az első órától. A második órától is hiányozni fog. Már az első szünetben tudni fogja az egész iskola, hogy Kotzka Lajoskát „benn tartják”. A hatodik osztályos főhadnagy-kölyök miatt, aki szégyellheti magát, hogy az anyja szeretője nélkül nem tud lerendezni egy ötödikest.

Lajoska olyan hosszan, süppedősen emlékezik, hogy elfelejti, csak ötödikes.

Tizenegyedik éves!

Gyógyszerész Adélka tizenkettedik éves!

Az évek egymásba olvadnak. Felolvadnak.

Kotzka Lajoska így, ahogy ebben a hosszasan elhúzódó, tágas, búcsúzó pillanatban magára emlékezik, nem úgy emlékezik, mintha arra gondolt volna, mintha attól félt volna, hogy javítóintézetbe viszik.

Nem viszik. De ha viszik, egyszer onnan is kiengedik. Ezt megmondja majd az Anyunak. Kotzka Lajoska, amikor – *így* – emlékezett, akkor is – *mindig* – ilyen ünnepélyesen Anyu és Apu jelent meg a fejében. Sem gondolatban, sem hangosan, véletlenül sem mondhatott volna ilyesmit, hogy mutter, mami vagy papa, fater vagy hasonlót, mint a gyerekek szoktak.

Az Apuról hamarosan ki fog derülni, hogy szocialista magyar hazánk hőse. Akár él, akár meghalt már. Lajoska nem ismerte. Nem tudja, él-e, vagy meghalt-e, és „fejben” ha emlegeti, Aput mond. Nem tudja, hogyan szólítaná. 1944 végén az Apu, báró Kotzka Elemér motorkerékpárral érkezett a vidéken állomásozó repülőegységhez, kísérelőjével repülőgépbbe ültek, s átrepültek a szovjetekhez, hogy Moszkvába jussanak, és tárgyalásokat kezdjenek arról, hogy Magyarország kilép a lényegében németek és oroszok között zajló háborúból. Magyarország békét köt, menteni fogja saját népét, lakosságát, épületeit, területét.

Ez soha nem lehet hazaárulás. Békét kötni, kilépni a háborúból, megóvni a házakat, a lakosságot. Ez hazát-mentés! Ennyit kell tudni, ismételték Lajoska fivérei.

Ezt mindig mindenki tudja Magyarországon, mindig csak ezt kell hangoztatni.

Ez most is érvényes – okította Jóska, a legidősebb fivér az öccseit. Jóska meg két, a sorban utána következő öccse, Ádám és Jenő ismerte az Aput. Az 1943-ban született Berci is bizonygatja, hogy jól emlékszik rá, de nyilván csak képzelődik. Kétéves sem volt, amikor az Apu felszállt arra a kato-

nai repülőgépre. Lajoska pedig akkor lényegében még csak nem is létezett. Pár hónappal később született meg.

A falusi özvegy és főhadnagya nem enged, elvitetik Lajoskát javítóintézetbe, ami a gyermekbörtönök hivatalos neve. Hát vitessék. Úgyis kien-gedik egyszer, és ezt Gyógyszerész Adélka is, a főhadnagy-gyerek is jól tudja. Az Anyu pedig kibírja. De lehet, hogy mégsem bírja ki, mert a ta-karítónőket kimerülésig dolgoztathatják, egészen addig, amíg türelmesen belehalnak, mert a takarítás olyan örökös munka, amit soha nem lehet be-fejezni.

Az Anyunak ezt kellene állandóan, fennhangon érvelve bizonygatnia. Olyan állandóan, ahogyan a fákról is állandóan hullnak a falevelek, és az erdő felől is mindig idefújja őket a szél. Ilyenkor, ősz végén, igaz, többet se-per az Anyu. Igaz, a Lala is sokat segít neki. Segített!

Például faleveleket szeret seperni is, gereblyézni is. Reménytelen ez is, mert hull helyette más, de legalább színes. Télen havat lapátol az Anyu, vele a Lala, de a hólapátolást a fiú nem szereti. Ilyenkor mutatják ki a pisz-kos rohadék természetüket például a kutyák. A hófehér hóba sárgát hú-gyoznak. Ezzel is beszélnek, jeleznek a kurva kutyák a rabok szerint. Itt mindenki politikai fogoly. Tehát okos ember, de mégsem eléggé, mert az a sok kóbor kutya ugyan semmit nem jelez, inkább csak folyton húgyoz, hogy folyton takarítsa sárga beszédüket, visszafehérintse a havat az Anyu.

Ilyenkor ősszel, no meg tavasszal és nyáron ez a sárga beszéd nem lát-szik. Nem hagy nyomot, mint télen, a hóban. Lajoska orrát a csukott ajtó-kon, ablakokon át is megütötte a novemberi avar fanyar illata – hiszen bú-csúzott, figyelt –, és hirtelen rájött, hogy az avar enyhén csípős szagában talán a kóbor kutyák húgyszaga is érződik. Igyekezett a novemberi levegő-ből kiszorítani, kiszigetelni a kutyahúgy vélt jelenlétét, mert ami nem lát-szik a sok piszokból, márpedig ez ősszel, tavasszal meg nyáron nem látszik, azt minek számontartani. Amikor majd emlékezik, akkor úgysem fogja érez-ni ezt a szagot, gondolta Lajoska, aki már most is úgy ült – és búcsúzott – a kis gyülesteremben, mint aki a mostanra emlékezik.

A kopogás az ajtón meglepte. Akiknek érkezniük kell, azok nem kopog-nak, hanem benyitnak. Az ajtón idegen katona, félig maga mellett, félig ma-ga előtt tolt be egy rabruhás nőt. Lajoska ösztönösen felállt.

Senki nem köszönt senkinek.

– Neki is itt kell bevárnia a százados elvtársat – közölte félig hivatalo-san, félig bizalmaskodva a katona, miközben az ajtó melletti asztalka egyik székére ereszkedett. Pihenj!, szólta oda a nőnek, aki lazább testtartást vett

fel, nem szabályszerű pihenj!-t. Lajos is leült, ahogyan eltervezte, hogy leül, amikor vallatója megérkezik. Az innenső asztalfőtől oldalt kilépvé és félfordulatot téve, az asztal hosszanti oldalának végére könyökölt, szemtől szembe a lazán álldogáló rabnővel.

A fiatal, kissé csúfondáros tekintetű rabruhás lány is leplezetlenül szemügyre vette a fiút.

És aztán végtelenül, de legalábbis Lajoska számára elképzelhetetlenül hosszú ideig bámultak egymásra.

Nem volt kit nézniük, csak egymást.

A katona izgett-mozgott, feszengett a széken, markában az összefogott vezetősár, amelyet már a „leadás” előtt a folyosón lecsatolt a lány kezéről.

– Beszélni tilos, járkálni tilos, de még elmozdulni is tilos, amíg vissza nem érek – parancsolta a katona, aki mentében félretolta az ajtóból a lányt, és megfenyegette a vezetősárral, de nem kapcsolta rá.

A lány teljesen félrehúzódott az ajtóból, az ajtó sarka mellett a falnak támaszkodott. Fél vállal. Így már nem nézett olyan leplezetlenül egyenesen a szemébe a Lajoskának. Mintha most már fél vállról vette volna a fiút.

Lajoska teljesen beleadva magát, mintha ezt kapta volna parancsba, csak a lányt nézte. És közben még inkább érezte, ő most éppen búcsúzik. És ő kivételesen meg is szólalhat, ő nem fogvatartott, ő kimondottan civil. És rekedt hangon kérdezett:

– Mennyi van még hátra? – ez a kérdés önkéntelen suttogásként futott ki belőle. Bizalmas, barátkozó kérdés, és már sokszor hallotta olyan baráti rokonszenvvel elhangzani, mint ahogyan most ő is kérdezte.

– Nyolc hónap, és... – A nő a vállá fölé pillantott Lajoskára, ahogy a buszmegállóban szoktak visszapillantani a fiúkra a lányok. „És...” Fálnak támasztott kezét magasba emelve búcsút intett, integetett, úgy – sajnálkozik? –, mintha távozó busz ablakából.

Amikor a katona visszaérkezett, Lajoska ismét talpra ugrott. A katona, zavarát leplezve, vállat vont, és zsebre dugott kézzel az asztalka melletti székre zötytyent. Lajoska még áll. Ő állhat is, ő kimondottan civil, és áll és nagyon alaposan nézi, nagyra nyílt szemekkel – valósággal megkutatja – a lányt. Az ő is a lányra pillant, felvonja a szemöldökét, de nem kell megszólalnia, mert a rab az addig támaszkodó vállával ellöki magát a faltól, és most már laza pihenj-ben háttal áll a falnak, és nem is a katonára figyel, hanem egyenesen Lajoskára néz.

A fiú így, álltában, megállapítja, hogy lehet ő ugyan még csak tizenegy éves, de legalább olyan magas, mint a falhoz állított lány. Picivel magasabb. És ezt a lány is láthatja. Látja.

Lajos leül, mert a katona furán néz rá, hogy miért is áll. Leül, és csakis a lányt nézi. Kivételes! A pillanat. Csak ő nézheti ilyen hosszan, végkimerülésig ezt a lányt, senki más. A lány pedig őt.

Az unatkozó katona előtt is kérdezhetné a lányt, ő nem elítélt, ő civil személy, de nem, majd csak akkor kérdez, amikor ismét kimegy az unott fickó.

Ez a lány nem lehet több húszévesnél.

És másfél-két évnél többet nem húzott le börtönben. Még annyit sem. Élénk, ruganyos. A szeme is élénk. Lajoska nem a lány tolakodó nézésétől pirul el – a lány észreveszi, hogy a fiú elpirult –, hanem attól a gondolatától, hogy ha úgy másfél éve börtönben van, akkor másfél éve nem láthatott férfit. Csak most, a Lajoskát. Civil férfit!

„Kiéhezett!” A legidősebb fivér, már teljesen felnőtt férfi, a Jóska futó ránézésre képes megállapítani, és ő szokta mondani egy-egy nőről: „kiéhezett”. Persze, férfire. „Nem gyakori”, közölte öccseivel a felnőtt fiú, „mert annyi a férfi, mint a bakaszar a fronton”. Jóska már csak kötelességtudatból állt az öccsei rendelkezésére, de nem szívesen beszélgetett velük, mint mondta, „kamaszos” témákról, így Lajoska – ő ráadásul még nem is kamasz!, szokta mondani a felnőtt Jóska –, de a nagyobb testvérei sem tudhatták meg, milyen az a ritka nő, aki „kiéhezett”.

Lajoska azt érezte meg – és belepirult –, hogy egy férfiktól másfél éve elzárt nő, bizonyíthatóan és láthatóan kiéhezett lány csak őt nézheti az éhes, érdeklődő, kitágult szemével. Mert ez a totyakos egyenruhát viselő kövér fickó, aki egyfolytában a zubbonya zsebéből kihalászott kártyacsomagot keveri, hát ez aztán például nem férfi! De Lajoska nem „kiéhezetten éhesnek” látta a lányt, aki bizonyosan legfennebb csak kilenc, talán tíz évvel idősebb nála. És neki is kell látnia, és látja bizony, hogy a Lajoska is éhes. És éppen olyan nyíltan mutatja magáról – már nem pirul –, hogy éhes, mint a „kiéhezett” lány. És lehet igaza a Pista-állatnak, aki annyira ért az állatokhoz, vadakhoz, félvadakhoz, minden állathoz, hogy a rabok csak Pista-állatnak szólítják, és ő ezért sem haragszik. Pedig azt is állítják, hogy többet tud, mint egy professzor. A hallgatag Pista-állat azt mondta: „másképpen illatozik egy szénaboglya a lónak, és másképpen a szerelmeseknek”, és Lajoskának az jut eszébe, hogy a professzor Pista-állatnak még sincs igaza, mert ha a ló éhes, akkor legyen éhes egy férfi és egy nő is annál a szénaboglyánál,

és essenek neki mindjárt egymásnak, de ha éhesek, akkor azt mondjuk róluk, hogy éhesek, ne azt, hogy szerelmesek, hiszen a szénát ropogtatni kezdő éhes ló sem szerelmes!

Lajoska azt is hallotta valamikor, valahol, hogy „égő szemekkel”. Biztos volt benne, hogy ő most égő szemekkel nézi a rabruhás lányt, és biztos volt abban is, hogy az látja az ő égő szemeit.

Az nem biztos, hogy Lajoska megmondaná, még ilyenkor sem, amikor búcsúzik, hogy nem száraz és szűrös szénát rágó lovat lát, hanem finnyás, érzékeny orrú lovat, aki friss zöld füvet legel. Azt aztán végképp nem mondaná el soha, hogy ő most inkább fű, semmint füvet legelő ló.

És nem rossz fűnek lenni.

*

Lajoska hátradőlt a széken. Az elterpeszkedő ór egymagában keverte a kártyát.

A rabruhás nő alig észlelhetően előre-hátra ringatta magát. Pihenj!-ben is el lehet fáradni. A lány az órre pillantott, majd cinkoson Lajoskára figyelve, észrevétlenül hanyatt engedte a testét.

Nekidőlt háttal a falnak. Pihentetőbb. Az ór észrevette, de rendben lévőnek találta. „Pihenj!”-nek ítéltető.

Lajoska inkább azt érezte, hogy a rabruhás lány kihúzta magát, egyenesre, semmint azt, hogy a falnak dőlt pihenni.

Amikor a maga mellett kinyújtott két kezét is tenyérrel a falra helyezte, és megtámaszkodott, a merev nézésben enyhén kimerült Lajoska még csak elcsodálkozott. Hanem amikor a lány az ór fáradt közönyét kihasználva a falnak támasztott, két tenyerét lassan a fenéke alá tolta, akkor szinte elállt a fiú lélegzete.

Ez a lány is mintha a maga alá helyezett tenyerén ülne a falon.

És Lajoska olyan biztos volt, mint még soha semmiben, hogy ez a lány pontosan tudja, hogy „beállt pozícióba”.

„Szintiszta felkínálkozás!” – magyarázta az inasiskolás fivér, a Jenő. Ilyenkor finoman közeledsz, ha elég közel vagy, rámehetsz, hiszen nem tud ellenkezni, hiszen ott van mindkét keze a fenéke alatt, ő meg nekiszorítva a falnak. Mutatja, hogy nem tud ellenkezni. Mert nem is akar.

„Tehát ekkor lépjetek akcióba”, biztatta az inasiskolás Jenő a két öcsét, Bercit és Lajoskát, de ők még soha nem léptek akcióba.

Ahogy a várakozásuk nyúlt, a kimerült lány egyszer-kétszer leguggolt, és ahogy felállt, a padlón a lábait mind távolabbra csúsztatta a faltól.

„Aztán észre sem veszitek, amikor szétlazítja a lábait. Szétteszti, na.” Jenő inasiskolásan fellengzős, idetolakodó hangját Lajoska igyekezett elhessenteni.

A várakozásba belefáradt lány végül lenn maradt. Lecsúszott a falon, szinte a padlóig csúsztatta a fenekét, és guggolva maradt, hátát a falnak vetve. Már letről nézett fel az asztalnál ülő Lajoskára.

Egy szép test fáradtan, önmagától elhagyatva is szép. Előnytelen rabruhában is szép. Lajoska zsibbadtan nézegette.

A lány már ült, felhúzta a lábait, térdére fektette mindkét karját, a karjára támasztotta az állát. Így nézett vissza Lajoskára.

„Ebben a pozícióban aludni is lehet” – erre a mondatra is úgy emlékezett Lajoska, mint az önkéntelen kérdésre: „Mennyi van még hátra?” De a lány nem aludt, nyitott volt a szeme, figyelte a Lajost.

*

A két gyors koppanásra a kövér katona már üvöltötte: – Vigyázz!

Nem kopogtatott, csupán két gyors koppintással jelezte, hogy nyílni fog az ajtó. Szélesre tárta, széles mozdulattal meglóbálta az aktatáskát, és lassítás nélkül billegett tovább a szemközti falnál álló fogashoz. A kis kövér kutya ugyanolyan lépéssel – mintha gazdájától direkt eltanulta volna – készségesen billegve követte. A százados a fogasnál megállt, de még nem vetkőzött, hanem szembefordult a szalutáló katonával, a vigyázzban álló lánnyal, intett az őrnök, jól van, rendben, csukja be az ajtót. És kezdte letekerni a nyakáról a hosszú, piros nyaksálat. Közben a nagy asztal mellől felkapott egy széket, a fogas mellé penderítette, szinte hajította, arra helyezte a súlyos aktatáskát, aztán levetette a kabátját, és a fogasra akasztotta. Hogy teljesen kiszabadítsa a nyakát, a nyaksálon még tekert egyet, de nem vette le, és nem dobta a fogasra, hanem hagyta hosszan lelógni a válláról.

– Na? – kérdezte a lábánál várakozó kutyától. Leintette a katonát, „igen, tudom, rendben”. És még mindig a fogas mellett állva a lányra nézett. Az feszes vigyázzban, harsány hangon kiáltotta:

– Simon Rozália fogvatartott a kalocsai női fegyintézetből jelentkezem. Szusszanásnyi szünetet tartott, és ugyanilyen hangon folytatta:

– Megszólítást kérek!

– Igen. Igen. Hát persze, Róza, hát persze – dűnnyögte szórakozottan Kupper százados, akiről így, nem túl feszes civilben – he-he – nehéz észlelni, hogy százados.

Az aktatáskát felkapta a fogas melletti székről, ráérősen a hosszú asztalhoz sétált vele, de nem az asztalfőre, hanem közvetlenül Lalával szemben helyezte el. Nem ült le, hanem tovább morfondírozott és sétafikált, a kutya bennfentesen trappolt mellette.

– Igen. Megszólítás. A „Vilmos bácsi” jó lesz, Róza – mondta, és kifordított egy széket az asztal mellől.

– Vilmos bácsinak jelentem – harsogta minden meglepődés nélkül, előírásosan a rabruhás lány –, munkára jelentkezem.

Ekkor megszólalt az asztal mellett vigyázzban álló gyerek is:

– Kotzka Lajos!

A százados is, a lány is, de még az ajtónál ténfergő katona is furcsán nézett rá. A Vilmos bácsi is, akinek ő képtelen lett volna azt mondani, hogy Vilmos bácsi, még hozzá olyan magától értetődően, mint Simon Rozália.

Simon Rozália tehát! Simon Rozália. Ezt a Lala nem felejtí.

A civil százados ráérősen, de mégis mintha sűrgetően várt volna valamire.

– Lala! – mondta magyarázkodó hangon a tanácstalan Lajoska.

A Vilmos bácsi olyan értetlenül nézett rá, hogy Lala ösztönösen a saját mellére bökött, és azt mondta:

– Én!

Simon Rozáliából ellenállhatatlanul kitört a nevetés. A Vilmos bácsi ezt főhajtással méltányolta. Közben megértően szemlélte a Lalát.

– Új csak le nyugodtan, Lala fiam – kérte a százados a gyereket, és közben a hahotázó lány felé hajolt.

Lala nem igazán hallotta a Vilmos bácsi behízselő hangját, továbbra is vigyázzban állt, és vérvörösén, de elszántan szembenézett az idegesen nevetőgörcsölő lánnyal, aki nem tudott leállni.

Az már mindegy, gondolta Lala. És még azt gondolta: *Úgyis!* *Úgyis* mintha legalább nyolc hónapra együvé lettek volna zárva. *Úgyis!* Nagyon hangosan, de még mindig vigyázzállásban kimondta, közölte a kétségbevonhatatlan igazságot:

– Kotzka Lajos ötödik osztályos tanuló.

És leült, maga elé húzta a kiterített füzeteket, tankönyveket. Simon Rozália próbálta befejezni a kacagást, de az minduntalan feltört. Rázta a vállát, a mellkasát. A Vilmos bácsi közelebb sétált a rázkódó lányhoz, szélesen körbefordult, elmosolyodott, mert a kutya olyan esetlenül utánozta; négy lábon nehezebb körbefordulni, mint kettőn, „na, Totya, na”.

– Ha szabad megjegyeznem – hosszan, elnyújtva, vontatottan mondta, és megismételte. – Ha szabad megjegyeznem, aki ilyen őszintén, felszabaldultan tud nevetni, az már szabad ember.

Simon Rozáliában mintha elválták volna, elcsuklott a nevetés.

Csak nem?

– Lényegileg – közölte Vilmos bácsi, miközben az asztal mellől kifordított székre telepedett, bal karját az asztalra fektette, ujjaival szórakozottan dobolt, jobb kezét keresztbe vetett lábán nyugtatta. És beszélt, beszélt. Doktor Kupper Vilmos szinte mindig megérezte, hogy mit kell adagolni: hosszabb-rövidebb csendet, érvet, rábeszélést, meggyőzést vagy csak mindent kítő beszédet, amíg mindenki megnyugszik. Ami a legtöbb, ami elérhető. Ha egy lemezre felvonnék mondjuk a budapesti Nyugati pályaudvar zaját. Nem is, hanem a buszpályaudvarét, annak a zaja töményebb, hangzása dúsabb, és minden járat vidékre vezet, mindenki vidékre utazik, ez is megnyugtató, innen nem indul vonat külföldre, a buszpályaudvarról mindenki kihall egy megszólítást. Ha tehát ezt felveszi Kupper doktor lemezre, és egy ilyen tömény lemez tölti fel beszéddel a személyek közti teret, akkor neki nem kell annyit beszélnie, bár amit ő beszél, az kétségkívül célravezetőbb.

És nyolc hónap múlva Róza is buszra vagy vonatra ül. Vonatra? Igen, és hazaérkezik Budapestre, szabadon. Aki erre felkészül, az lelkiileg már szabad. Helyes, hogy munkára jelentkezett. Ezt már Kalocsán megbeszéltük. Ez itt még csak takarítás. De nem ám egy saját körleté, itt a kőfejtőben szigorúan tartott rabok vannak, és akik őket szigorúan tartják. Civil, bejáró munkaerő is. Közöttük mutathatja meg magát igazán. Igen, az ór hívhatja a helyieket. Átveszik, viszik, elhelyezik. Itt a takarítók között civil alkalmazottként grófnő is szerepel. Nem fogvatartott, ezt tisztázzuk. Igen, elvtársak, máris vihetik, ő meg fogja mutatni, mire képes egy igazi munkásasszony. Itt egy grófnő, hogy megint tisztázzunk, nem fogvatartott. Persze, átnevelő megfigyelés alatt van. Ezt minek titkolnánk. Tehát munkaerőként teljes jogú munkaerő, de akárhogyan nézzük, mégsem teljes értékű munkaerő egy munkásasszonyhoz, egy munkáslányhoz képest. Igen, addig még látom magát, Róza.

Kotzka Lajos ötödik osztályos tanulót megnyugvasként veszi körül a beszéd. Direkt nem figyel rá. Semmire nem figyel, csak a zsongásba süpped. Lehet, hogy még ő is látja Rózát. Az sem baj, ha nem. Az jó, hogy látta.

– Menjenek csak, mi itt a derék fiatalemberrel, a Lalával, ezt-azt. Szép nyugodtan. Kettesben majd. Meg kell még beszéljünk. Megnyugodva, megnyugtatóan rendben lesz, elvtársak.

„Én nagyon megnyugodtam.” Lajoska is tud beszélni. Ha kell, összevissza. Megnyugodva.

A főhadnagy-gyerek arcát, aki pedig idősebb és magasabb, úgy sikerült összetörni, hogy kissé leguggolt és ugrott. Felfelé. Teljesen váratlanul. Bele a főhadnagy-gyerek arcába. Nagyon helyesen tette. Megint ezt tenné, ha nem is ezt mondja majd. Beszélni könnyű. Magától a főhadnagy-gyerektől fogja megkérdezni, hány évvel idősebb az özvegy édesanyja a főhadnagynál.

Úgy kilenc-tíz évvel lehet fiatalabb a főhadnagy.

Attól még elveheti.

Ha érdekli a fiút, akkor Lajoska szerint elveszi a tiszt az anyját, de különben Kotzka Lajost ez az egész már nem érdekli.